

Παράδοση

και

Τέχνη

Tradition and Art

86

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

5 ΕΥΡΩ

ΤΙΜΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Την έκδοση
Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
Αριθμός Άδειας: 4151

ΕΠΙΤΥΓΟ ΚΑΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 806/94 Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
ΣΥΝΑΦΕΥ 8, ΠΛΑΚΑ. 105 58 ΑΘΗΝΑ ΚΩΔΙΚΟΣ 4073

El Agarrao

MADRID

Οι χοροί και τα τραγούδια του μακεδονικού γάμου στα χωριά της Νάουσας στις αρχές του 20ου αιώνα

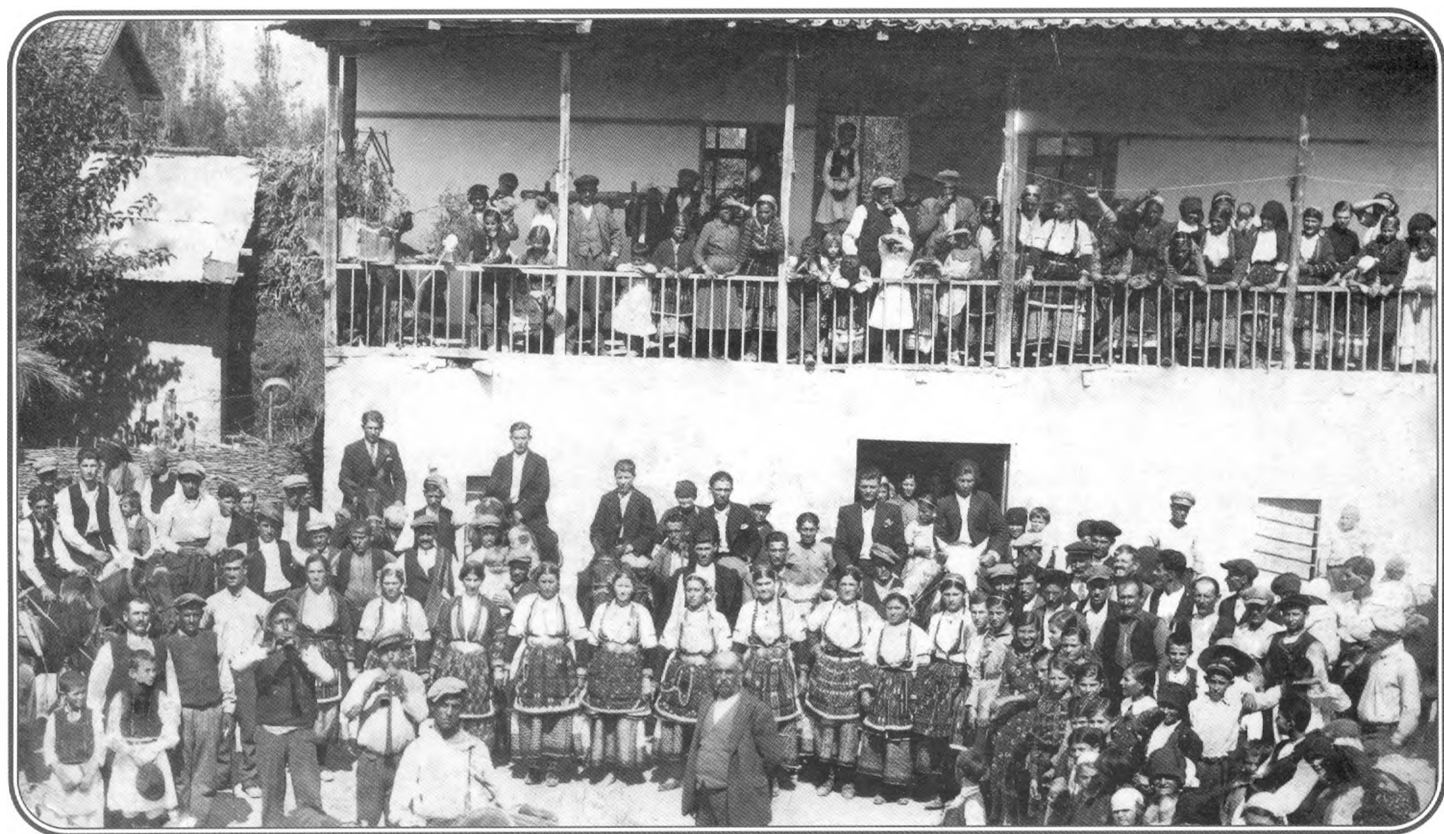
Στις αρχές του 20ου αιώνα, πριν τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και την έλευση των Ποντίων, στα χωριά του κάμπου της Νάουσας, οι ντόπιοι κάτοικοι διαπρόεσαν πολύ ζωντανά τα δικά τους ήθη και έθιμα. Τα χωριά αυτά ήταν τότε: Λευκάδια (Γκολισιάνι), Κοπανός (Ανω Κοπανός), Χαρίεσσα (Κάτω Κοπανός), Μαρίνα (Τσαρμυρίνοβο), Επισκοπή, Πολυπλάτανος (Βοδενιώτικη Βέτσιστα), Αγγελοχώρι (Βέτσιστα), Ζερβοχώρι, Μονόσπιτα, Στενήμαχος (Χωροπάνι), Πολλά Νερά (Φέτσιστα). Σήμερα τα περισσότερα από αυτά τα χωριά ανήκουν στους Καποδοιστριακούς Δήμους, Ανθεμίων και Ειρηνούπολης. Στην παρουσίαση αυτή θα ασχοληθώ περιληπτικά με τα έθιμα του γάμου, τους χορούς και τα τραγούδια τους.

Ο γάμος στα χωριά της Νάουσας είχε πολλές προετοιμασίες και ξεκινούσε μία βδομάδα πριν από τη στέψη του ζευγαριού. Την πρώτη Κυριακή έφτιαχναν το προζύμι, για να ζυμώσουν τη Δευτέρα τα κουλουράκια (κουλάτσε). Στο αλεύρι της προζύμης έριχναν μέσα λεφτά (κέρμα-

τα) και έβαζαν μερικά παιδιά να τα πάρουν με το στόμα μέσα από το αλεύρι. Κατά την προσπάθειά τους, οι μεγαλύτεροι που ήταν γύρω-γύρω, τους βουτούσαν τα κεφάλια μέσα στο αλεύρι. Με το διασκεδαστικό αυτό έθιμο ξεκινούσαν οι ετοιμασίες του γάμου.

Την Τετάρτη στο σπίτι του γαμπρού ζυμώνανε δύο κουλούρια, ένα για τον κουμπάρο κι ένα για τη νύφη και καλούσαν τον κουμπάρο με τη συνοδεία μουσικών οργάνων. Το απόγευμα της Παρασκευής οι φίλοι του γαμπρού με ρακί και κρασί και με την συνοδεία οργάνων καλούσαν όλο το χωριό στο γάμο. Το Σάββατο ζυμώνανε κι έφηναν στους φούρνους φωριά. Οι άντρες έσφαζαν 5 με 10 πρόβατα ανάλογα με τους καλεσμένους και κατά το μεσημέρι ετοίμαζαν μεγάλα καζάνια για να μαγειρέψουν το βράδυ.

Πριν βασιλέψει ο ήλιος έφταναν οι οργανοπαίχτες που έπαιζαν μόνο στο σπίτι του γαμπρού. Συνήθως ήταν μια ζυγιά από ζουρνάδες και τσαούλι ή χάλκινα από τη Νάουσα ή την Εδεσσα, εάν οι οικογένειες του

Γάμος στο Αγγελοχώρι της Νάουσας το 1934. Γλέντι στο σπίτι του γαμπρού, πριν πάνε να πάρουν τη νύφη. Στο χορό είναι πιασμένες ελεύθερες κοπέλες και πίσω τους τα "μπρατίμια" περιμένουν πάνω στα άλογα το γαμπρό για να ξεκινήσουν.

ζευγαριού ήταν ευκατάστατες. Ένα τραπέζι με μεζέδες και γλυκά ήταν προορισμένο για τους οργανοπαίχτες, οι οποίοι πριν καθίσουν στο τραπέζι τους έπαιζαν διαδοχικά τρεις χορούς. Ο πρώτος χορός άρχιζε με ένα μικρό αγόρι (όχι ορφανό) που κρατούσε ένα μπουκάλι κρασί στο οποίο είχε δεμένο ένα ασημικό με κόκκινη κλωστή και λουλούδια γύρω από το στόμιο. Το παιδί χορεύοντας ράντιζε με το κρασί το έδαφος.

Ορισμένα από τα τραγούδια που έλεγαν στη διάρκεια του γάμου είναι: "Αϊντε και θα πάμε σε καινούργιο χωριό", "Φύγε - φύγε να φύγουμε", "Σήκω Στάνω, σήκω κόρη μου", "Σταγόνα, σταγόνα", "Στον ύπνο μου ήρθε ένα κορίτσι", "Τα μαλλιά της Δήμητρας", "Μην πας Σουλτάνα", "Ομορφη Μπουγιάννα", "Οι κόκορες λαλούν", "Εφτά χρόνια μάνα", "Απλώνε η Μαρία όμορφο ύφασμα", "Τρία χρόνια αγαπιόμαστε", "Ποιος χτυπά, αγαπημένη μάνα, την πόρτα μας".

Κατά τις 9-10 το βράδυ του Σαββάτου που ήταν συγκεντρωμένοι οι περισσότεροι χωριανοί και γλεντούσαν, πήγαιναν όλοι οι φίλοι του γαμπρού (πουμπράτιμε) για να πάρουν τον κουμπάρο. Οι φίλοι του γαμπρού πήγαιναν στου κουμπάρου με τα όργανα, τραγουδώντας και χορεύοντας, με ρακί, μεζέδες και σταφίδες. Εκεί ο κουμπάρος κερνούσε όλους τους καλεστάδες και αφού χόρευαν μερικούς χορούς ή τραγουδούσαν επιτραπέζιους σκοπούς, πήγαιναν στο σπίτι του γαμπρού. Στο σπίτι του ο γαμπρός, ο πατέρας του, η μητέρα του, καθώς και όλο του το σόι, καλωσόριζαν τον κουμπάρο φιλώντας του το χέρι άσχετα αν ήταν μικρότερος τους, και του έκαναν το τραπέζι.

Την Κυριακή το πρωί στο σπίτι του γαμπρού αρχίζει το γνωστό έθιμο του ξυρίσματος του γαμπρού. Τα όργανα παίζουν την "Γκουβάνα", έναν λιυπητέρο σκοπό. και ο κόσμος που βρίσκεται, εκεί συγγενείς και φίλοι κάνουν δώρα στο γαμπρό. Τα μπιρατίρια μαζί με τον γαμπρό άνοιγαν τον χορό και στη συνέχεια χόρευε η οικογένειά του, γονείς, αδέρφια και όλοι οι συγγενείς. Στο μεταξύ τα μπιρατίρια ετοιμάζουν δύο άσπρα άλογα, στο ένα από αυτά που θα ανεβεί η νύφη στρώνουν άσπρα σεντόνια και τοποθετούν ένα λευκό μαξιλάρι.

Αφού ο γαμπρός ξυριζόταν από τον κουρέα στην αυλή, έπαιρνε τη συγχώρεση από τον πατέρα του και στη συνέχεια τον οδηγούσαν σε ένα δωμάτιο του σπιτιού για να τον ντύσουν. Μόλις ντυνόταν ο γαμπρός έβγαινε στην πόρτα του σπιτιού του και πρώτα φιλούσε το χέρι του κουμπάρου, έπειτα των γονιών του και στη συνέχεια όλων των συγγενών. Τα άλογα που είχαν οι φίλοι του, ήταν όλα στολισμένα με καινούργιες σέλες και κιλίμια, τρεις δε από αυτούς είχαν δεμένα άσπρα μαντήλια με ένα κουλούρι και ένα παγούρι με κρασί. Το άλογο του γαμπρού το κρατούσε ένα μικρό παιδί από το χαλινάρι και πριν ξεκινήσει ο γαμπρός, έσπαζε πάνω στο κεφάλι του το κουλούρι στα δύο, το δεξιό κομμάτι το έδινε μπροστά και το αριστερό πίσω.

Πήγαιναν λοιπόν όλοι μαζί στη νύφη για να την πάρουν και να την πάνε στην εκκλησία. Όταν η νύφη έβγαινε στο κατώφλι του σπιτιού της τα όργανα έπαιζαν έναν λιυπητέρο σκοπό, τη "Γκουβάνα". Έκανε αργά και με κλάματα τρεις φορές το σταυρό της, έπειτα έσπαγε ένα καρβέλι στα δύο και το μισό το έδινε πίσω, για την παλιά της ζωή και το άλλο μισό μπροστά της, για την καινούργια ζωή που άρχιζε. Στη συνέχεια αποχαιρετούσε τους συγγενείς της. Φιλούσε το χέρι όλων των περειαυρισμένων, ακόμα και των μικρών παιδιών, και δεχόταν αγκαλιές, φιλήματα και φλουριά που τα καρφίτωναν στην τραχηλιά της.

Στη συνέχεια η νύφη ανεβαίνει στο άλογο που είναι στολισμένο και με τη συνοδεία μουσικής φτάνουν όλοι μπροστά στην εκκλησία. Εκεί ο γαμπρός δίνει στη νύφη να κρατήσει ένα μικρό αγοράκι, το οποίο φιλάει σταυρωτά. Όταν τελείωνε η στέψη, με τα όργανα και όλο τον κόσμο που τους συνόδευε, πήγαιναν στο σπίτι του γαμπρού. Η νύφη μόλις

έφτανε μπρος στη σκάλα του σπιτιού κατέβαινε από το άλογο με τη βοήθεια του πεθερού της, δάριζε στον πεθερό και την πεθερά της και αυτοί της έδιναν να πει κρασί. Εμπαινε στο σπίτι με το δεξί πόδι και έπειτα με μια κανάτα κρασί κερνούσε όλους όσους θα έμπαιναν στο σπίτι. Αφού ξεκουραζόταν λιγάκι, η πεθερά της της έδινε να δαγκώσει ένα λουκούμι για να είναι γλυκιά, αφού πρώτα την παίδευε τραβώντας το μπρος-πίσω. Μετά κατέβαινε στην αυλή και χόρευε με το σόι του γαμπρού.

Οι χοροί που χορεύονταν σχεδόν σε όλα τα χωριά του κάμπου της Νάουσας ήταν: **Συρτοί χοροί** (σε ρυθμό 7/8 και 11/16). **Γκαίντα** (σε ρυθμό 2/4), χορεύονταν από τους άντρες πιασμένους από τους ώμους, στην αρχή αργά και μετά γρήγορα, καταλήγοντας σε αυτοσχεδιασμούς του πρώτου χορευτή. **Μάρενα** (σε ρυθμό 11/16), χορεύονταν σε ξεχωριστούς ομόκεντρους κύκλους από τους άντρες και τις γυναίκες. Πολλές φορές οι ηλικιωμένες σχημάτιζαν και τρίτο κύκλο. Ο χορός στην αρχή είναι αργός (με βαριά πατήματα όπως τον αναφέρουν κάποιοι παλιοί) και στη συνέχεια γίνεται γρήγορος και ενθουσιώδης. **Στάνκενα** (σε ρυθμό 11/16), έχει συγκεκριμένο τραγούδι, το οποίο συναντούμε σε πολλές παραλλαγές γρήγορες και αργές. Στην αργή εκδοχή του χορεύεται όπως η Μάρενα, ενώ στη γρήγορη ως ουρτός. **Ράικο κοκοράικο** (σε ρυθμό 2/4), εύθυμος χορός και πολύ αγαπητός σε όλα τα χωριά της περιοχής. **Γιαντσίτσκα** (σε ρυθμό 7/8), ιδιαίτερος χορός ως προς το ύψος, που χορεύονταν κυρίως στην Επισκοπή και τη Μαρίνα. **Μακεδονία ξακουστή** (σε ρυθμό 2/4), ο γνωστός χορός που διαδόθηκε στην εκπαίδευση στα χρόνια του Μακεδονικού Αγώνα και μετέπειτα. **Τσουράπια** (σε ρυθμό 9/8), εύθυμος χορός που από τα στιχάκια με τα οποία χορευόταν δείχνει να είναι παιδικός. **Πόποβα κέρκα** (παπαδοκόρη, σε ρυθμό 2/4). **Μπαϊτούσκα** (σε ρυθμό 2/4), σε παραλλαγή μακεδονίτικη. **Καρατζόβα** (σε ρυθμό 2/4), αργός γυναικείος χορός που στο τέλος γίνεται γρήγορος. **Ζαβλιτσένα** (σε ρυθμό 7/8), χορός που έχει την ίδια μελωδία με το χορό Σαρανταπέντε της Νάουσας αλλά διαφορετικά βήματα και ύψος. **Πουσιντίτσα** (σε ρυθμό 15/16), χορός της Εδεσσας πολύ αγαπητός και στα χωριά του κάμπου της Νάουσας. **Αέρας να φυσήσει - Βέταρ ντα πουντοΐνε** (σε ρυθμό 11/16), σκοπός που χορευόταν είτε ως Συρτός είτε ως παραλλαγή της Μάρενας. **Πατρουνίνο** (σε ρυθμό 11/16). **Τικφέσκο ή Τικφέσκίνο** (σε ρυθμό 2/4). **Σύρε, σύρε** (σε ρυθμό 7/8). **Οι οξυές ανθίζουν** (σε ρυθμό 11/16). **Νιζάρμικος - Νιζάρμκι** (σε ρυθμό 2/4), χορός διαφορετικός από τον ομώνυμο της Νάουσας.

Μετά την στέψη γινόταν γλέντι στο σπίτι του γαμπρού που διαρκούσε όλη τη νύχτα και προς το ξημέρωμα οι νεόνυμφοι ξεπροβοδούσαν τον κουμπάρο και τους συγγενείς της νύφης φιλώντας τους το χέρι.

Σημείωση:

1. Τα χωριά του κάμπου της Νάουσας στις αρχές του 20ου αιώνα ήταν: Λευκάδια (Γκολισιάνη), Κοπανός (Άνω Κοπανός), Χαρίεσσα (Κάτω Κοπανός), Μαρίνα (Τσαρμιορίνοβο), Επισκοπή, Πολυπλάτανος (Βοδενιώτικη Βέτσιστα), Αγγελοχώρι (Βέτσιστα), Ζερβοχώρι, Μονόσπιτα, Στενίμαχος (Χωροπάνι), Πολλά νερά (Φέτσιστα). Σήμερα τα περισσότερα από αυτά τα χωριά ανήκουν στους Καποδοστριακούς Δήμους, Ανθεμίων και Ειρηνούπολης.

Χρήστος Ζάλιος

Νάουσα

